

OLMAN Vivien

A szakképzési struktúra alakulása a Kaposvári SZC Laping József Technikum és Szakképző Iskolában 1986-tól a 2000-es évekig

A vizsgált intézmény a Kaposvári SZC Laping József Technikum és Szakképző Iskola. Kaposváron a Cseri út 6. szám alatt található, a költségvetési szerve a Kaposvári Szakképzési Centrum, a költségvetési irányító szerve pedig a Nemzetgazdasági Minisztérium.

Az intézmény neve 1987-ben Építőipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet volt. Az intézmény már akkor is Kaposváron a Cseri út 6. szám alatt helyezkedett el, költségvetési szerve a Kaposvári Városi Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya, költségvetési irányító szerve pedig a Somogy Megyei Tanács VB. Művelődési Osztálya volt.

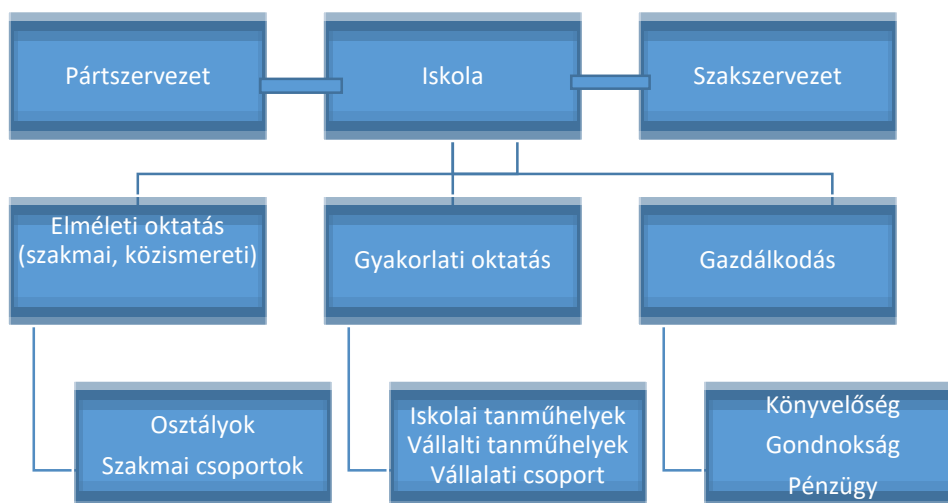
Az intézmény szakmai irányítói és szervezeti felépítése

A szakmai munka irányítását az 1987/1988-as tanévben az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium látta el az építőipari területen. A faipari területen, bútorasztalos szakma esetében az Ipari Minisztérium látta el a szakmai munka irányítását. Az általános pedagógiai felügyeletet ellátó főhatóság a Művelődési Minisztérium volt.

Az Intézmény szervezeti felépítését három részre osztották fel: szervezeti egységeként, beosztás és munkakör szerint, illetve az iskola vezetési szerkeze szerint. A három különböző szervezeti felépítés ábrája jól bemutatja a szervezet hierarchiáját. Egy jól működő és átlátható szervezeti felépítés megkönnyíti az Intézmény működését, ugyanis egyértelműen kirajzolódik, hogy kihez milyen feladatkör tartozik.

Az alábbi ábra bemutatja, hogy az elméleti oktatást, a gyakorlati oktatást és gazdálkodást teljesen elkülöníti egymástól. Ez azért szükséges, mert külön irányítás és beosztás szükséges az elméleti és gyakorlati oktatáshoz, illetve az intézmény gazdálkodása nem tartozik az oktatáshoz, de e nélkül a működés nem megoldható. A három fő szervezeti felosztáshoz külön-külön hozzárendeli az osztályokat, az elméleti oktatást, a gyakorlati oktatást, illetve a vállalati tanműhelyeket.

1. ábra: Szervezeti egységekénti felépítés

Saját ábra

Az iskola múltja és kezdete

A továbbtanulási lehetőséget, így a szakmai képzést is az 1949-es szakmunkástörvény biztosította (Nádasi, é.n.). Az extenzív iparosodás extenzív oktatásfejlesztést igényel. 1961-ben már több mint háromszáz szakma közül választhattak a tanulók, és megalakultak az emelt szintű szakképző iskolák. Ezekben az intézményekben magasabb általános műveltségre volt szüksége a tanulóknak, és ez alapján, magasabb szinten oktatták őket. 1975-ben eltörölték a hagyományos és emelt szintű oktatás közti különbségeket, ezáltal megalakult az egységes szakiskolai képzés (Nádasi, é.n.). Ezen kívül az összes szakmában az első évfolyamon egységesítették az elméleti oktatás tartalmát.

1969-ben a technikumokat szakközépiskolákká alakították azzal a céllal, hogy a továbbtanulásra felkészítsék a tanulókat, illetve jobb általános műveltséggel rendelkező diákok léphessenek be a munka világába a szakmai vizsga letétele után. A szakmunkásvizsgákat 1963-ban összekapcsolták az érettségivel, de a követelményeket 1972-ben csökkentették. A technikus képzés 1973-tól csak felnőttoktatás keretein belül volt tanulható érettségi után, tanfolyami keretek között, de 1985-ben visszahelyezték az iskolarendszeri képzésbe (Nádasi, é.n.).

Az 1980/81-es tanévtől kezdődően a differenciáltság csökkentése érdekében holisztikus elméleti oktatást vezettek be. Az Országos Szakma Jegyzékben már csak 128 szakma volt a változtatásoknak köszönhetően. 1986. augusztus 27-én megtörtént az intézmény műszaki átadása. 1986. augusztus 31-én az első tanévnyitóval megkezdődött az első tanév az intézményben. (Az Építőipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet Krónikája, 8.) Szakmunkásképzés és szakközépiskolai képzés működött az iskolában. A szakmai képzés három éves volt, míg a szakközépiskolai négy év plusz egy év technikum. A szakmunkásképzés alatt közismereti tárgyakat, szakmai elméletet és szakmai gyakorlatot tanultak. A gyakorlati oktatás vagy az iskolai tanműhelyben, vagy gyári tanműhelyekben folyt, ez az intézmény, illetve a tanuló lehetőségeitől függött.

Az intézményben 1987-től indult a Tanszerviz működése, ami azt jelentette, hogy az intézmény komplett szakmai oktatást tudott biztosítani minden oktatott szakmában. Az 1989/90-es tanévre elérte az iskola, hogy minden beiratkozott tanuló számára tudott biztosítani gyakorlati foglalkozást. (Az Építőipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet Krónikája, 10–11.) A szakmák összefoglaló rendszere az Országos Szakmunkásképzési Jegyzék volt.

Az első öt évben a tanulói és a pedagóguslétszám is permanens növekedést mutatott. A pedagóguslétszám közel a duplájára nőtt, a tanulók létszáma másfélszeresére emelkedett.

A szakképzési struktúra változásai

Az 1984/1985-ös tanévben új tankönyvek és új tantervek jelentek meg. (Zsirosné Vass, 2012, 21.) Új kezdeményezésnek számított, hogy a tankönyvekben a törzsanyagot és a kiegészítő anyagot különválasztották.

Az 1985. évi 1. törvény szinte ugyanazt rögzítette, mint az 1950 utáni hazai iskolai reform. (Zsirosné Vass, 2012, 22.) Összefoglalta a szülők, a tanulók és a pedagógusok kötelességeit és jogait. Szabályozta a felnőttoktatást, a diákotthonok és kollégiumok működését, az alapfokú, középfokú és felsőfokú oktatást, valamint az óvodai nevelést és az alapfokú művészeti oktatást. Alapvető cél maradt a szocialista nevelés, de az új törvény egyik pozitív hozadéka, hogy az egyes iskolák autonómiájának deklarálása megkezdődött, illetve lehetővé tette a fakultatív tankönyvek és tantervek használatát.

Köpeczi Béla, aki 1982 és 1988 között volt Magyarország művelődési minisztere, úgy vélte, hogy a nevelés-oktatás nem elég eredményes, a szakoktatás nem felel meg a gyakorlatban szükséges szintnek és a diákok többsége nincs a megfelelő alapismeretek birtokában. E helyzet korrigálása érdekében bevezetésre került a Zsolnay-féle értékközvetítő és képességfejlesztő program. Az ÉKP iskolai programja, az 1-12. évfolyamokat tekintve illeszkedik a nemzeti alaptantervhez, többszöri kipróbálás, fejlesztés eredményeként 1986 óta áll az iskolák rendelkezésére. (Zsirosné Vass, 2012, 21.)

Ez a program sokkal több tantárgyat tanít, mint a hagyományos képzési rendszer. Vannak kötelező és szabadon választható tantárgyak, pl. filozófia, vizuális kultúra és művészettörténet, háztartástan. A Zsolnay-féle ÉKP az Építőipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézetben nem került bevezetésre, úgy vélték, hogy az oktatási struktúrájuk megfelel a piaci igényeknek.

A közoktatás költségvetése csökkenésnek indult. Felismerték, hogy a szocializmus pedagógiájának ideologizált oktatása nem gyakorlatias embereket nevelt, hanem egy-egy adott feladatot engedelmesen végrehajtó, alárendelt fiatalot engedett ki a munka világába. 1989 októberében a Magyar Szocialista Munkáspárt megtartotta utolsó ülését, amelyen feloszlatta önmagát. Ezzel a döntéssel megszűnt a hazai közoktatás-politika, oktatás és nevelésügy irányító szerve, amely 1948 óta működött. 1989. október 23-án Magyarország államformája köztársaság lett. (Zsirosné Vass, 2012, 23.)

Az oktatás-nevelés feladata az utánpótlás általános műveltségének, szakmai tudásának, demokratikus és humanista szellemű nevelésének biztosítása. 1989 novemberétől a minisztérium engedélyével bárki adhatott ki tankönyvet. A NAT (Nemzeti Alaptanterv) előkészítése megkezdődött. Az 1948 óta tartó állami iskolai monopóliumot az 1990. október 24-én elfogadott 4. törvény szüntette meg. A törvény lehetővé tette, hogy bármilyen jogi személy és egyház alapíthasson iskolát. (Zsirosné Vass, 2012, 23.)

Az elmúlt négy évtized érdemleges pozitívumai a következők voltak; jelentősen megnőtt a különböző iskolákba járó tanulók száma, a közép- és felsőfokú iskolák nagy számban vettek fel az alsóbb társadalmi rétegekből érkező tanulókat, melynek célja egy elkötelezett értelmiségi osztály kialakítása volt. Ebben az időszakban jelentősen nőtt a pedagóguslétszám, ami lehetővé tette a felső tagozatokban is a szakos ellátást. Az iskolák, óvodák, kollégiumok, nagy része ebben az időszakban épült, ami az akkori állam alapvető kötelességei közé tartozott.

Az Országgyűlés 1993. július 12-én fogadta el a közoktatásról szóló 79. törvényt, amely biztosította az egyenlőségen alapuló oktatáshoz való jogot, a vallásszabadságot, a nemzeti és etnikai kisebbségek anyanyelvi oktatásához való jogát. (Zsirosné Vass, 2012, 24.) Továbbá, meghatározta a jogokat és kötelezettségeket a szülők, tanulók és a közoktatásban dolgozók körében. Rendelkezett többek között az ötéves kortól kötelező iskolai felkészítésről, a helyi tantervekről és kerettantervekről, illetve a 16 éves tankötelezettségi korhatárról.

1995-ben a Minisztertanács elfogadta a NAT-ot (Nemzeti Alaptanterv), amely tartalmazza az egyes oktatási területre vonatkozó követelményeket. (Zsirosné Vass, 2012, 24.) Megindították a magyar iskolarendszer gyökeres és radikális átalakítását, az intézményi átvilágítások során fény derült több intézmény gazdaságtalan működésére is.

A közoktatási törvény módosításáról szóló 1999. évi törvény kimondja, hogy meg kell erősíteni a nyolcosztályos általános iskolát, ki kell alakítani a közoktatási értékelési és ellenőrzési rendszert, a minőségbiztosítást. A Nemzeti Alaptanterv (NAT) határozza meg a tantervi követelményeket. A kerettantervek részletezik a nevelés-oktatás célját, a tantárgyi követelményeket, a szükséges óraszámot. Ennek értelmében az iskolák elkészítik pedagógiai programjukat és helyi curriculumot.

A kaposvári Építőipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézetben a képzés az első tíz évben a hároméves szakképzés jegyében telt, minden építőipari szakmát oktattak már az intézményben, de a legkeresettebb szakma az asztalos volt, ami két részre volt osztva, épületasztalos és bútorasztalos szakmára. Az extenzív fejlődésnek köszönhetően, már minden szakma, így az asztalos tanulók képzése is saját tanműhelyben, saját szakoktatókkal történt.

Az 1991/1992-es tanévben engedélyt kapott az iskola a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól a 2 éves speciális szakiskolai szakképzés indítására. A képzés a gyengébb teljesítményű és az enyhén értelmi sérült tanulóknak adott lehetőséget. Két közismereti évfolyam elvégzése után szerezhettek egy betanított szakmunkás szintű végzettséget, részsakképesítést. Két szakma közül választhattak, a válaszfalépítő kőműves vagy a zsaluzó ács szakmát tanulhatták ki.

Ezeken a képzéseken elsősorban az értelmi fejlesztést és nevelést részesítették előnyben, gyógypedagógusok bevonásával. Ha sikerült elvégezniük egy ilyen képzést, akkor jó eséllyel ki tudtak tanulni egy szakmát is.

Az OKJ (Országos Képzési Jegyzék) bevezetése

Az 1990-es években az addigi rendszerhez képest hatalmas változáson ment át a szakképzési rendszer. (Juhász) Elkezdődött iskolai szinten a szakképzés szakmaszerkezetének átalakítása.

Nagy változást hozott a képzési felépítésben az 1993. évi MüM jogszabály módosításaként az 1996. évi *Országos Képzési Jegyzék*. (OKJ 12/1996.XII.29) Az 1996/1997-es tanévben az Országos Képzési Jegyzék szerinti képzés néhány szakképesítés esetében már el is indult. (Emléklapok, 2011) Nagy előrelépés volt, hogy országos szinten a 1998/1999-es tanévtől már minden iskola csak ebben az új rendszerben képezhette a tanulókat. (Emléklapok, 2011)

Az 1996-ban megjelent, módosított OKJ szempontrendszere átalakult, az új jegyzék tartalmazza a szakképesítések szintjét, amelynek meghatározása az *ISCED* (International Standard Classification of Education – Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere) alapján történik. Az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet – Organisation for Economic Co-operation and Development) országokban kötelező volt az ISCED alkalmazása.

A szakmákat szakmacsoportokba rendezi az OKJ. Ezt az indokolja, hogy bizonyos szakmák követelményében sok a közös elem. A szakmai vizsgák a felnőttképzési rendszerben és a nappali képzési rendszerben azonosak lettek. Az Országos Képzési Jegyzék alapján az érintett minisztériumok a szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeit rögzítette (nem az odáig vezető utat), majd ezeket jogszabályba foglalták. A követelmények már inkább a gazdaság elvárásait tartalmazzák, hogy a munkavállalók felkészültsége megfelelőbb legyen a betölthető munkakör feladatainak ellátásához.

A három éves szakmai képzéseket négy (2+2) évfolyamra bővítették. Ebben a rendszerben az általános iskolások a jelentkezéskor nem szakmát választottak, hanem iskolatípust, szakmacsoportot. Az első két évben közismereti képzésben vettek részt, majd utána két évnyi szakmai tantárgy következett.

Ezekkel a változtatásokkal párhuzamosan a tankötelezettség idejét is újragondolták, és az addig 16 éves korhatárt 18 évre módosították. A változást felmenő rendszerben vezették be, tehát csak az újonnan beiratkozókra vonatkozott a változtatás, a jelenleg már középiskolába járó diákokra nem, számukra maradt a 16 éves tankötelezettségi korhatár.

A gazdaság szereplői nem támogatták ezt a képzési struktúrát. Rosszabbnak tartották, mint az elődjét, a hároméves szakképzést. A kamarák szerint a régi képzési rendszer lehetővé tette, hogy szakmunkásvizsga után azonnal munkába állhassanak a tanulók. A négy évre emelt szakképzésben viszont ez nem lehetséges, legalábbis sokat romlott a színvonal, mivel a szakmai készségeik hiányosak voltak a végzett tanulóknak. A kamara elérte, hogy a képzést kibővítették plusz egy évvel, így a szakmunkás képzés ideje 5 évre nőtt.

A 9-10. évfolyamnak a szakmai orientáció volt a célja, csökkentette az eltérő képességű tanulók teljesítménye közötti különbséget, lehetőség nyílt a felzárkóztatásra, jutott idő a pályaorientációra, miközben a tanulók több szakmával is megismerkedhettek, több szakma tanulásába is belelálhattak és kipróbálhatták. Így kitolódott a pályaválasztás a 10. évfolyam végére, ezután kezdődött meg a hároméves szakmai képzés. Ezzel a képzéssel viszont kitolódott öt évre a szakmatanulás azon tanulók számára is, akik a kezdetektől fogva tudták, hogy mely szakmát szeretnék kitanulni. Az a különös helyzet alakult ki, hogy egy gimnáziumi érettségi négy év alatt megszerezhető volt, míg egy szakma kitanulása öt évbe telt.

Mindeközben a gyakorlati képzéssel továbbra sem voltak maradéktalanul megelégedve a kamarák. Ennek hatására létrejöttek azok a megállapodások, amelyek lehetővé tették a tanulók külső képzőhelyen történő gyakorlati oktatását. A kamarákon keresztül a vállalkozó kivihette a tanulót gyakorlati képzésre, minden szabályt az úgynevezett Tanulószerződésbe foglaltak. Ez a dokumentum tartalmazta mind a vállalkozó, mind a tanuló, mind a képzés adatait, illetve azon szabályokat, amelyek elősegítették a gyakorlati képzést. Ezeket a vállalkozókat, cégeket a kamara közvetlenül ellenőrizte. A gyakorlati képzés ezáltal stabilabb lábakra állt, a gyerekek betekintést nyerhettek a termelés világába, nagyobb előnnyel indulhattak a szakmai vizsga után a munkavállalók világában.

Hátrányos helyzetűek a szakképzésben:

Ezek a gyerekek jelentős hátránnyal indulnak iskolai tanulmányaik során. A gyermekvédelmi szakellátásban résztvevő gyermekek létszámát tekinthetjük meg a következő diagramon: (Forrás: A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (1990–2016)).

2. ábra: Hátrányos helyzetűek a középiskolákban (15-17 éves korosztály) 1990-2000

A diagramból megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű tanulók száma az évek múlásával folyamatos csökkenést mutat. Általánosságban elmondható, hogy a szakiskolákban a gimnáziumhoz képest a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű diákok aránya magasabb.

A szakiskolákban tanulókra jellemző, hogy a társadalom szegényebb, alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező rétegeiből kerülnek be az iskolarendszerbe. Ezeknek a tanulóknak nincs sem anyagi, sem családi szempontból biztos háttérük. Nagyon sokan intézetben nevelkednek, mert a családból kiemelik őket a gyermekvédelmi szervek az életkörülményeik miatt. Jobb esetben nevelőszülőkhöz kerülnek, ahol megtapasztalhatják a biztonságos családi háttérrel, ezáltal a tanulmányi eredményük és viselkedésük javulást mutathat. Sajnálatos módon a lemorzsolódó tanulók nagy része ezekből a gyerekekből kerül ki, mivel nincs előttük megfelelő példa.

Összefoglalás

A kutatás kezdetekor egy hipotézis fogalmazódott meg bennem, mely szerint intézményünkben az 1987 és 1997 közötti időszakban kialakult szakképzési rendszer volt a legmegfelelőbb. A kutatás alapján kijelenthető, hogy a vizsgált időszakban a szakiskolai képzés az 1987 és 1997 közötti években volt az intézményben a legmegfelelőbb a sikeres szakképzés eléréséhez, kollégáim is ezt támasztották alá az interjúk alkalmával.

Az interjúk során elmondták személyes tapasztalataikat, sokáig követték a végzett tanulók életútját, és szoros kapcsolatot áptak a környező építőipari vállalatokkal (pl. SÁÉV, magánvállalkozások). Pozitív visszajelzéseket kaptak a tanulóktól és a vállalkozóktól, cégektől, ahova az intézmény tanulóit elhelyezkedtek. A vállalkozók, cégek dicsérték a tanulók gyakorlati tudását, munkáját. Az akkori visszajelzések alapján a hároméves szakiskolai képzés gyakorlatias volt, jól felkészítette a tanulókat a munka világára, megfelelő szakmai tudást tudtak szerezni.

A szakközépiskolai képzés sokáig kísérte a szakmunkásképzést, létszám terén szinte ugyanazon a szinten mozogtak, de a 90-es évek közepe környékén növekvő tendenciát kezdett mutatni a szakiskolai képzéshez képest. Kutatásom folytatásaként tovább vizsgálnám a 2000 utáni időszakot napjainkig bezárólag, esetlegesen egy szakmát kiemelve és azt vizsgálva. A Szakképzés 4.0 rendszerrel szívesen összehasonlítanám a kezdeti szakképzési rendszert.

Felhasznált szakirodalom

- 1948. évi XXXIII. törvény a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonbavétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában – Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye (jogtar.hu), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=94800033.TV&txtreferer=99100025.TV>
- Kaposváron egy iskola felépítette önmagát. *Somogyi Hírlap*, 5(260), 1994. https://library.hungaricana.hu/hu/view/SomogyMegyeiHirlap_1994_11/?pg=40&layout=s&query=benedek
- Az Építőipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet Krónikája (Intézményi kiadvány, 1996)
- *Múlt-Jelen-Jövő – Nyolc év az iskolateremtés jegyében* (Intézményi kiadvány, 1994)
- *Emléklapok* (Intézményi kiadvány, 2011)
- *Működési Szabályzat* (1987)
- *Kaposvári SZC Laming József Technikum Szervezeti és Működési Szabályzata* [Kaposvari-SZC-Laming-SZMSZ-2022_02_14.pdf \(edu.hu\)](https://www.kaposvariszcz.hu/kepzes/kozepiskola/mukodesi-szabalyzat)
- Nádas, A. (é.n.). *Gépész mérnök tanár szakmaspecifikus módszertani modul* [http://okt.ektf.hu/data/forgos/file/tananyag/nadas/422_az_ipari_szakoktatasi_tananyag_kezdesi_kiteljesedese.html \(ektf.hu\)](http://okt.ektf.hu/data/forgos/file/tananyag/nadas/422_az_ipari_szakoktatasi_tananyag_kezdesi_kiteljesedese.html)
- Zsirosné Vass, J. (2012). *A zombói iskola története és szerepe 1890-2011-ig.* https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/zsombo/a_zsomboi_iskola_tortenete_es_szerpe_1890_2011_ig/pages/a_zsomboi_iskola_tortenete_es_szerpe_1890_2011_ig.pdf
- *Országos Képzési Jegyzék* <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600012.MUM&txtreferer=A1400034.VM> (jogiportal.hu)
- *ISCED* <https://ofi.oh.gov.hu/isced-az-oktatas-egyseges-nemzetkozi-osztalyozasi-rendszer>
- Modláné Görgényi I. (2009). *A szakképzés fejlesztése* [A szakképzés fejlesztése | Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet \(gov.hu\)](https://www.gov.hu/oktataskutato-es-fejlesztok-intezet)
- *Oktatási Évkönyv 2001/2002.*
- Juhász, Á. *A szakképzés magyarországi története és jelenlegi szabályozása, helyzete.*
- Kézd, G., Köllő, J., Varga, J. (2007). *Az érettségit nem adó szakmunkásképzés válságtünetei.* <http://econ.core.hu/file/download/mt2008/kozelkep.pdf>
- Fehérvári, A. (2008). *Szakképzés és lemorzsolódás.* Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/283_fehervari_szakkepzes_es_lemorzsolodas.pdf,
- Mészáros István-Németh András-Pukánszky Béla (2005): *Neveléstörténet- A szocialista iskolaügy és pedagógia 1948-1990-ig* 355-376.p Osiris Kiadó, Budapest.
- Mészáros István-Németh András-Pukánszky Béla (2005). *Neveléstörténet.* Osiris Kiadó, Budapest.
- *A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (1990–2016)* https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0015.html 25.8.1.15.